

Regionale bijeenkomst bodembeleid

Datum : 24 juni 2008
Locatie : Stadhuis Den Haag
Adres : Spui 70, ingang bibliotheek

Opening

De heer Theo Edelman opent de bijeenkomst met een inleiding op de inhoud van de bijeenkomst. Het doel van de bijeenkomst en het proces van intentieverklaring naar convenant worden in een korte presentatie uiteengezet.

Allereerst wordt het proces van intentieverklaring tot convenant toegelicht. Deze verloopt via een aantal stappen:

- Stap 1. Intentieverklaring bodem 21 mei 2008 ondertekend door VROM, IPO en VNG
- Stap 2. Vier regionale bijeenkomsten (eind juni / begin juli). De regiobijeenkomst in West-Nederland is de eerste van de vier bijeenkomsten.
- Stap 3. Het opstellen van een convenant. Het concept convenant is september 2008 gereed en het definitieve convenant wordt volgens de planning getekend op 1 december 2008, in de Week van de Bodem.

Het doel van de bijeenkomst is om samen met elkaar suggesties en kansen te benoemen voor de invulling van het convenant. In de intentieverklaring is de rode draad voor het convenant uiteengezet. Het convenant zal zich toespitsen op drie thema's. Bij elk van deze thema's staat de vraag "Wie doet wat en wanneer?" centraal:

- 1. **Duurzaam gebruik van de ondergrond.** Dit thema zal zich met name laten vertalen in afspraken over bevoegdheden en verantwoordelijkheden.
- 2. **Aanpak van spoedlocaties.** Dit zal leiden tot concrete afspraken over een pragmatische aanpak van humaan-spoedeisende locaties.
- 3. **Aanpak van grootschalige grondwaterverontreinigingen.** Het derde thema moet leiden tot afspraken over de aanpak van die grootschalige grondwaterverontreinigingen waarvoor de gevalsdefinitie van de Wbb geen uitkomst meer biedt.

De heer Edelman benadrukt dat deze bijeenkomst de mogelijkheid biedt om 'out of the box' te denken over deze drie thema's. Doel van de intentieverklaring is te komen tot afspraken die ook daadwerkelijk gedragen worden door een breed publiek en die haalbaar zijn.

Film bestuurdersconferentie

Aan de aanwezigen wordt een film over de bestuurderconferentie van 21 mei 2008 getoond. In de film zijn enkele speeches van bestuurders opgenomen. Bovendien is de ondertekening van de intentieverklaring in beeld gebracht. De film is te zien op de website www.bewustbodemgebruik.nl.

Presentatie van de heer Peter Kiela

(sheets van de presentatie zijn opgenomen in bijlage 3)

De heer Peter Kiela gaat in op de aanleiding van het convenant. In zijn ogen staat bodem voor een nieuwe beleidscyclus, mede door de wens van het kabinet om te decentraliseren en nieuwe afspraken over de Rijksbijdrage voor bodemsanering.

Verder constateert de heer Kiela dat het onderwerp bodem terug op de politieke agenda is en dat de landelijke politiek afspraken wil maken over bodemsanering. De heer Kiela geeft daarbij aan dat het succes van de beleidsvernieuwing bodemsanering (BEVER) groot is geweest.

Bodemsanering wordt steeds vaker in verband gebracht met ruimtelijke ontwikkelingen. Dat was ook het doel van de beleidsvernieuwing, maar heeft er ook voor gezorgd dat de spoedlocaties op de langere termijn zijn geschoven. De Minister van VROM wil dit met het convenant bijstellen.

Een andere constatering is dat het druk wordt in de ondergrond. Diverse ruimtelijke claims worden op de ondergrond gelegd, zoals voor de opslag van bodemenergie en CO₂. Daarnaast wordt de bodem steeds vaker gebruikt voor transport en ondergronds bouwen. Dit alles wordt bij voorkeur gedaan met een duurzame aanpak. In de discussie tijdens de bestuurdersconferentie is dit onderwerp uitvoerig aan bod geweest. De discussie over warmte koude opslag (WKO) ging niet zo zeer over de vraag of het er moet komen, maar over de wijze waarop dat verantwoord gebeurt. Naar aanleiding van deze discussie heeft de Minister een bestuurlijke taskforce in het leven geroepen, die binnenkort aan de slag gaat met dit onderwerp.

Voor grondwater zijn in de diverse regio's initiatieven genomen om te komen tot gebiedsgericht beleid. De Kaderrichtlijn water geeft hier een extra impuls aan. Aan de andere kant vragen deze ontwikkelingen afstemming en (waarschijnlijk) wettelijke aanpassingen. Deze maatregelen zijn nodig om beheer en sanering van grondwater op een goede wijze te combineren.

De heer Kiela besluit zijn verhaal met de constatering dat het bodembeleid staat voor een nieuwe fase. Daarin staat een herijking van bevoegdheden en verantwoordelijkheden centraal. De decentrale overheden krijgen een belangrijkere rol, ondersteund door deskundige milieudiensten. Verder geeft de heer Kiela aan dat op het ministerie wordt nagedacht over de modernisering van de wet- en regelgeving. Hij tipt de aanwezigen alvast op de mogelijkheden die de Wet ruimtelijke ordening en de Woningwet daarbij bieden.

Presentatie van dhr. Peter Smits, wethouder gemeente Den Haag

(In bijlage 4 is de volledige tekst opgenomen. Bij verhindering van de wethouder heeft de heer Otto den Ouden de speech voorgelezen.)

Wethouder Smits geeft in zijn speech aan niet als applausmachine voor de bestuurdersconferentie te zullen fungeren. Hij wil graag met het onderwerp aan de slag, maar heeft daar zijn eigen vragen en ideeën bij ten aanzien van de drie belangrijkste thema's uit de intentieverklaring. Vooral over de voorgestelde aanpak van de spoedlocaties is de wethouder kritisch. Is de aanpak waarin geprioriteerd wordt op basis van spoed wel de juiste aanpak, is het niet wenselijker om te weten waaruit de risico's bestaan en daarop adequaat te reageren?

Wethouder Smits spreekt zijn zorg uit over de terugtrekkende beweging van het Rijk ten aanzien van bodemsanering. Ruimtelijke ontwikkelingen en milieu gaan hand in hand, daarom wil hij graag zelf wil beslissen welke verontreinigde locaties binnen zijn beheergebied worden gesaneerd en binnen welke termijn. Daarvoor is ook na 2015 bodemsaneringbudget nodig. Voor wethouder Smits blijft de keuze:

- òf het Rijksoverheidsbudget blijft op peil waardoor de gemeente de verplichte saneringsmaatregelen kunnen nemen om het bouwen op ernstig verontreinigde bodem tegen te gaan;
- òf, indien het Rijksoverheidsbudget ontoereikend blijft om bij te dragen aan de realisatie van de doelstellingen van VROM, de gemeente krijgt voldoende ruimte om ten aanzien van bodemverontreiniging zelf beleid en regelgeving te maken en daarmee de kosten te beheersen.

De wethouder geeft aan veel belang te hechten aan continuïteit in beleid en aanpak als het gaat om de sanering van grootschalige (vaak ook stadsgrensoverschrijdende) grondwaterverontreinigingen. Om deze continuïteit te kunnen realiseren pleit de wethouder voor maximale eigen beleidsruimte. Hij vraagt het Rijk om de vrijheid en de middelen om deze werkwijze mogelijk te maken.

Inleiding door dhr. Eric van Heijningen, gedeputeerde provincie Zuid-Holland

Gedeputeerde Van Heijningen vraagt aandacht voor de steeds prominentere rol die bodem speelt binnen verschillende beleidsvelden, waarbij gedacht kan worden aan ruimtelijke ontwikkelingen, milieu algemeen, bodemsanering en water. Vanwege de sterke band tussen deze beleidsvelden is een grotere regulatie van de ondergrond wenselijk. Echter regulatie kan enkel worden bereikt als we de belangen van de ondergrond tegen elkaar kunnen afwegen en weten welke belangen we willen reguleren en welke niet. Welke belangen conflicteren met elkaar en aan welk gebruik kleven risico's?

Gedeputeerde Van Heijningen spreekt zijn zorg uit als het gaat over grondwaterbeheer en de Kaderrichtlijn Water. De angst bestaat dat het dossier grondwater een tweede luchtdossier gaat worden. Dit is duidelijk iets dat we niet moeten nastreven.

Gedeputeerde Van Heijningen vindt dat de spoedlocaties een pragmatische aanpak vragen. Voordat daartoe kan worden overgegaan is een kritische blik op de definitie van spoed wenselijk. Het bevreemdt de Gedeputeerde dat we, na dertig jaar bodemsaneringsoperatie, nog steeds niet weten waar die spoedlocaties zich bevinden. De heer Van Heijningen vraagt zich hardop af of de definitie van spoed wel de juiste formulering is en of we nu wel de juiste systematiek nastreven. In zijn ogen worden op dit moment te veel locaties tot deze categorie gerekend, waardoor het spoed een loos begrip wordt.

Over de bevoegdheden en verantwoordelijkheden ten aanzien van de ondergrond is de heer Van Heijningen helder: "We gaan niet over tot landje pik. Het wordt geen strijd om bevoegdheden, waarbij de provincie haar deel zal opeisen."

Presentatie dhr. Rob Velt, projectleider Masterplan grondwatersanering Gooi *(in bijlage 6 zijn de sheets van de presentatie opgenomen)*

De case Masterplan Gooi bevat alle elementen uit de intentieverklaring. Binnen dit plan worden oplossingsrichtingen gepresenteerd voor een versnelde aanpak van spoedlocaties, de gevalsdefinitie van in elkaar overlopende grondwaterpluimen en verantwoordelijkheden in de ondergrond.

Financieel zijn de kosten van sanering van boven- en ondergrond niet op te brengen, met als gevolg stagnatie van ruimtelijke en bedrijfsontwikkelingen. Om de dynamiek in het gebied te stimuleren is gekozen voor een oplossing waarbij boven- en ondergrond van elkaar zijn losgekoppeld. Sanering van de bovengrond is verantwoordelijkheid van de eigenaar, de pluim kan worden afgekocht met een volledige vrijwaring. Door deze eigenaren achter de broek te zitten en in te zetten op handhaving wordt een (versnelde) aanpak van spoedlocaties werkelijkheid.

De aanpak van de ondergrond wordt beschreven in een gebiedsbeheerplan. Het plan beschrijft wie wanneer welke actie onderneemt en hoe dit wordt gefinancierd.

Tenslotte schetst de heer Velt de dilemma's waarvoor de provincie is komen te staan:

1. Verantwoordelijke voor de ondergrond. Verontreinigingen laten afkopen door kleine MKB-ers of ligt de verantwoordelijkheid bij de overheid?
2. Aanpak van de bovengrond. Wachten op dynamiek of met dwang de aanpak versnellen?
3. Tijdsbestek. Voor 2015 alle humane risico's weg of gunnen we elkaar meer tijd?
4. Financiering. Betalen (lagere) overheden en overheid gelieerde partijen bij aan een aanpak of wordt de rekening primair neergelegd bij eigenaren en het Rijk?
5. De aanpak. Wordt de aanpak bepaald door strikte regels van de overheid in combinatie met subsidies of stimuleert de overheid door subsidiering en laat de aanpak over aan de markt?

Terugkoppeling parallelle workshops

De terugkoppeling wordt verzorgd door de voorzitters van de verschillende workshops. Deze verloopt aan de hand van zes vragen, die in onderstaande tabel zijn opgenomen. Verslagen van de workshops zijn opgenomen in de bijlagen.

Rode Draad

In zijn samenvatting haalt de heer Edelman een aantal rode draden van de bijeenkomst aan. In zijn ogen was de bestuurdersbijeenkomst vooral agenderend en enthousiasmerend. De film geeft deze sfeer goed weer en werkt hierdoor aanstekelijk.

Voor de uitwerking daarvan is meer nodig. Daar is vandaag over gediscussieerd, mede dankzij de kritische kanttekeningen van wethouder Smits en gedeputeerde Van Heijningen. De resultaten daarvan zijn vanuit de drie workshops teruggekoppeld. Tenslotte schetst de heer Peter Kiela het vervolgtraject:

- Juni/juli: binnen twee weken volgt het verslag van deze regiobijeenkomst. Dit verslag is opgenomen in één integraal verslag van alle vier de regiobijeenkomsten.
- Juli: aan de hand van de resultaten uit de workshops over de aanpak van de spoedlocaties, duurzaam gebruik van de ondergrond en aanpak van grootschalige grondwaterverontreinigingen wordt een bestuursannotatie opgesteld. Deze annotatie vormt de basis van de afspraken die in het convenant zullen worden vastgelegd.
- Augustus: de annotatie zal worden voorgelegd aan de bestuurders van alle bevoegde overheden en aan de koepels. Zij krijgen tot begin september de mogelijkheid te reageren op de inhoud van de notitie.
- September: aan de hand van de annotatie en de reacties wordt een eerste concept van het convenant opgesteld. Eind september wordt dit concept in een slot conferentie op ambtelijk niveau besproken.
- September – december: bestuurlijk traject
- December: ondertekening van het convenant.

Vraag	Duurzaam gebruik van de ondergrond <i>Gemma van Eijsden</i>	Spoedlocaties <i>Carl Denneman</i>	Grootschalige aanpak grondwatersanering <i>Nicole Olland</i>
Hoe was de sfeer tijdens de workshop?	Goed. Er is hard gewerkt en er zijn vele constructieve opmerkingen gemaakt.	De sfeer was voorzichtig, terughoudend. Velen vroegen zich af of de ambities te hoog liggen.	In deze sessie was men nog zoekende. De sfeer was overigens goed.
Zijn er tijdens de workshop opmerkingen gemaakt over de intentieverklaring en Convenant als instrument?	Daar was geen discussie over. Wel over het tempo van totstandkoming.	Geen onderwerp van discussie. Er is wel gesproken over andere benodigde instrumenten.	Dit is niet ter sprake gekomen.
Zijn er opmerkingen gemaakt over de inhoud van de intentieverklaring?	Men was het eens met de tekst. Wel werd er opgemerkt dat er een relatie ligt met de afspraken over grondwater.	Akkoord met de tekst, maar ze moeten concreter. Bovendien moeten de doelen haalbaar geformuleerd worden.	In de sessie is gesproken over de invulling van de tekst. Daarbij ging het vooral over taken en bevoegdheden en rol van de gehele ondergrond als systeem.
Zijn er concrete suggesties gedaan voor de inhoud van het convenant?	Iedereen was het erover eens dat de aanpak met elkaar moet. Dat geldt zowel voor het ontwikkelen van een visie als voor de uitwerking.	Ja. Gesuggereerd is om het budget voor spoed in delen vrij te geven. Eerst een bijdrage voor onderzoek. Vervolgens wordt voor iedere aangetoonde spoedlocatie een extra bijdrage verleend. Convenant moet antwoord geven over de definitie van spoed; wat betekent spoed in het kader van doelstellingen en haalbaarheid? Maak afspraken over de instrumenten (juridisch, financieel, capaciteit) die gefaciliteerd worden	De deelnemers vonden dat in het convenant moet worden geregeld aan welke eisen (met betrekking tot belangen in de ondergrond, borging van de aanpak in de toekomst en de verantwoordelijkheden van de participerende partijen) een beheerplan minimaal dient te voldoen.
Zijn er suggesties gedaan ten aanzien van de andere thema's?	De relatie met de afspraken over grondwater is voor de ondergrond van belang.	Het gaat niet alleen over spoed. Er is ook geld beschikbaar voor bodemsanering in het RO-spoor.	De relatie met de afspraken over ondergrond is ook hier genoemd.
Zijn er tips voor VROM genoemd?	Nee.	Een aanpassing van het juridische instrumentarium is nodig. Overheden hebben hier hun handen vol aan en haalt het tempo uit het onderzoek naar spoedlocaties.	Nee.

Bijlage 1 Programma

- 12.30 **Inloop**
- 13:00 **Opening dagvoorzitter, Theo Edelman**
- 13:05 **Film met terugkoppeling uit de bestuurdersconferentie**
- 13:15 **Inleiding Wethouder Smit, wethouder milieu Den Haag**
- 13:30 **Inleiding VROM, Peter Kiela**
- 13.45 **Inleiding gedeputeerde van Heijningen, gedeputeerde milieu Zuid-Holland**
- 14:00 **Pauze**
- 14.20 **Presentatie Case Masterplan Gooi**
Projectleider Rob Velt, provincie Noord-Holland. In deze casus komen alle 3 de aspecten van de workshops ter sprake
- 14:35 **Aanvang parallele Workshops**
- Workshop I: Duurzaam gebruik van de ondergrond, voorzitter Gemma van Eijsden (SenterNovem/Bodem+)
- Inleider Mari van Dreumel (VROM)
- Workshop II: Spoedlocaties, voorzitter Carl Denneman (provincie Noord-Holland)
- Inleider: Margot de Cleen (VROM)
- Workshop III: Grootschalige aanpak grondwatersanering, voorzitter Nicole Olland (provincie Zuid-Holland)
- Inleider: Jan Weisscher (VROM)
- 16:15 **3X terugkoppeling uit workshops**
- 17:00 **Conclusies, rode draad van de dag en schetsen vervolg, dagvoorzitter**
- 17:15 **Afsluiting**

Bijlage 2 Deelnemers

A.M. Hoeberichts	Gemeente Zoetermeer	a.m.hoeberichts@zoetermeer.nl
Alisas Schreur	Gemeente Den Haag	a.s.schreur@dsb.denhaag.nl
Annette Swinkels	Stadsgewest Haaglanden	a.swinkels@haaglanden.nl
Arjan de Laet	Gemeente Zaanstad	a.laet@zaanstad.nl
Arjan Stoffels	IPO	astoffels@ipo.nl
Bas Weenink	Ministerie VROM	bas.weenink@minvrom.nl
Berry van 't Wel	SenterNovem/Bodem+	b.van.t.wel@senternovem.nl
Cees Toels	Gemeente Castricum	ceestoels@castricum.nl
Charon Nouwels	Gemeente Delft	cnouwels@delft.nl
Cindy de Groot	Provincie Zuid-Holland	cp.de.groot@pzh.nl
Clemens Kester	Provincie Zuid-Holland	cgm.kester@pzh.nl
Co Molenaar	Ministerie VROM	co.molenaar@minvrom.nl
Cor de Vos	DMB amsterdam	c.devos@dmb.amsterdam.nl
Cor Verhoeckx	Gemeentewerken Rotterdam	c.verhoeckx@gw.rotterdam.nl
Dick Rumpff	Gemeente Gorinchem	d.rumpff@gorinchem.nl
Dirk van der Eijk	Provincie Zuid-Holland	d.vander.eijk@pzh.nl
Dorien Derks	Royal Haskoning	dorien.derks@royalhaskoning.com
Emily Schaik	Gemeente Den Haag	e.h.schaik@dsb.denhaag.nl
Esther de Winter	Provincie Noord-Holland	winterm@noord-holland.nl
Faisal Callender	Provincie Noord-Holland	
Frank Warendorf	Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn NV	fcs.warendorf@pelsrijcken.nl
Gemma van Eijsden	SenterNovem/Bodem+	g.van.eijsden@senternovem.nl
Gerben Baks	Milieudienst Midden-Holland	gbaks.md@ismh.nl
Gerben van Lunteren	Gemeente Hilversum	g.vanlunteren@hilversum.nl
Gert-Jan Lammers	Gemeente Den Haag	g.lammers@dso.denhaag.nl
Herman Berends	Gemeente Amstelveen	herman.berends@amstelveen.nl
Hetty de Jong	Milieudienst West-Holland	h.dejong@mdwh.nl
Hub Meuffels	DCMR milieudienst Rijnmond	hub.meuffels@dcmr.nl
I. List	Gemeente Purmerend	i.list@purmerend.nl
Jan Pals	SBNS	
Jan van Hagen	Provincie Zuid-Holland	jam.van.hagen@pzh.nl
Justine Oomes	TCB	oomes@tcbodem.nl
Kees Rondaij	DMB Amsterdam	k.rondaij@dmb.amsterdam.nl
Klaas Groot	DCMR milieudienst Rijnmond	klaas.groot@dcmr.nl
Kor van Hateren	Milieudienst West-Holland	k.vanhateren@mdwh.nl
L. Knöps	ISGO	l.knops@isgo.nl
Leo Hamerlinck	Provincie Zuid-Holland	la.hamerlinck@pzh.nl
Leo Hopman	Gemeente Den Haag	l.hopman@dsb.denhaag.nl
Malti Buldeo Rai	Ministerie VROM	malti.buldeorai@minvrom.nl
Manfred Beckman Lapré	Ministerie VROM	manfred.beckmanlapre@minvrom.nl
Marcel de Bolster	Provincie Zuid-Holland	m.de.bolster@pzh.nl
Marco Vergeer	Royal Haskoning	m.vergeer@royalhaskoning.com
Margot De Cleen	Ministerie VROM	margot.decleen@minvrom.nl
Mari van Dreumel	Ministerie VROM	mari.vandreumel@minvrom.nl
Marieke van der Graaf	Provincie Zuid-Holland	mf.vande.graaf@pzh.nl
Marja Rombouts	Provincie Zuid-Holland	m.rombouts@pzh.nl
Mark de Boo	Provincie Zuid-Holland	m.de.boo@pzh.nl
Marleen Kriekaard	SenterNovem/Bodem+	m.kriekaard@senternovem.nl
Matt Reinders	Milieudienst West-Holland	m.reinders@mdwh.nl
Michiel Eijndhoven	Provincie Noord-Holland	eijndhovenm@noord-holland.nl
Nicolette Bouman	Ministerie VROM	nicolette.bouman@minvrom.nl
Nicolle Olland	Provincie Zuid-Holland	n.olland@pzh.nl
Nol Witte	Provincie Zuid-Holland	n.witte@pzh.nl
Paloma Stam	Gemeente Hilversum	p.stam@hilversum.nl
Patricia Snijders	Milieudienst Zuid-Holland Zuid	psnijders@mzhz.nl
Paul Bruin	Provincie Noord-Holland	bruinl@noord-holland.nl
Paul de Wilde	SenterNovem/Bodem+	p.de.wilde@senternovem.nl
Paul van Trig	Gemeente Den Haag	p.vantrigt@dsb.denhaag.nl
Peter de Bruin	DMB Amsterdam	p.debruin@dmb.amsterdam.nl
Peter Kiela	Ministerie VROM	peter.kiela@minvrom.nl
R. Hakkeling	Milieudienst Zuid-Holland Zuid	rhakkeling@mzhz.nl
René Joustra	Provincie Zuid-Holland	rm.joustra@pzh.nl
Riekje Wiersma	Royal Haskoning	riekje.wiersma@royalhaskoning.com
Rob Mank	Gemeente Dordrecht	r.mank@dordrecht.nl
Rob Velt	Provincie Noord-Holland	veltr@noord-holland.nl
Simone Beerkens	Gemeente Haarlemmermeer	s.heerkens@haarlemmermeer.nl
Stef Poolman	Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam	S.Poolman@obr.rotterdam.nl
Steven van 't Veer	Gemeente Haarlem	sveer@haarlem.nl
Suzanne Steennis	Gemeente Delft	ssteennis@delft.nl

Sylvia Hoogduijn
Theo Aquarius
Ton Koning
W. Cornelisse
Welmoed Broekema
Wim Kooij

Ministerie VROM
Ministerie VROM
Gemeente Den Haag
Gemeente Haarlemmermeer
DCMR milieudienst Rijnmond
Ministerie VROM

sylvia.hoogduijn@minvrom.nl
theo.aquarius@minvrom.nl
a.a.koning@dsb.denhaag.nl
w.cornelisse@haarlemmermeer.nl

wim.kooij@minvrom.nl

Bijlage 3 Presentatie Peter Kiela

Bodemmonsters en bodemschatten

Hoe pakken we de bodem aan?

→ Inhoud

- a) Waarom van dit traject
- b) proces
- c) inhoud
 - spoedlocaties
 - ondergrond
 - grondwater
- d) conclusies/voorstellen

→ Waarom

- verdere decentralisatie
 - a) rol rijk wordt kaderstellend
 - b) Cie. Ladders, d'Hondt
 - c) overheveling middelen naar provincie en gem.fonds, sturen op outcome
- spoedlocaties blijven liggen, bestuurlijk commitment en nieuwe benadering, gebiedsgericht
- bodem/ondergrond op de agenda

→ Proces

- bestuurdersconferentie -> intentieverklaring (21 mei)
- regionale conferenties -> input (juni-juli)
- bestuurlijke annotatie (half augustus)
- raadplegen bestuurders (september)
- opstellen concept convenant (september-oktober)
- raadpleging bevoegde gezagen (oktober-november)
- route naar convenant, 1 december

→ **Spoedlocaties**

- liggen te lang
- 20.000 Focus
- Beperking, echt urgent
- dynamiseren

VROM ● ■ ■ ■ ○

→ **Ondergrond**

- Bodemenergie
- CO₂ opslag
- Waterretentie
- (strategische) grondstoffen
- Transport/ondergronds bouwen
- Duurzame aanpak
- Taskforce WKO

VROM ● ■ ■ ■ ○

→ **Grondwater**

- KRW
- Bodemsanering -> gebiedsgericht
- Financiën
- Van saneren naar beheren en combineren

VROM ● ■ ■ ■ ○

→ **Conclusies**

- nieuwe fase bodembeleid
- Verantwoordelijkheden <-> bevoegdheden, andere stakeholders
- Deskundigheid (milieudiensten)
- Moderniseren Wet en regelgeving
- Grotere samenhang met WRO, WW etc.
- Gebiedsvisies

VROM ● ■ ■ ■ ○

Bijlage 4 Speech Wethouder Smits, gemeente Den Haag

Door wethouder Peter Smit, portefeuillehouder Verkeer, Binckhorst, Binnenstad en Milieu.

Bij de Regionale conferentie bodembeleid, op 24 juni 2008 te Den Haag.

Ik wil iedereen van harte welkom heten in het Haagse stadhuis. Het thema van vandaag is het bodembeleid. Graag wil ik u mijn beeld geven op dit onderwerp, zodat we samen open de discussie kunnen voeren die moet leiden tot een convenant dat aan het einde van het jaar ondertekend moet worden (of niet ondertekend wordt als we het niet eens kunnen worden).

Als het gaat om bodembeleid dan moet ik onmiddellijk denken aan Lekkerkerk. Dat was de eerste keer dat grootschalige bodemvervuiling letterlijk aan de oppervlakte kwam en het bleek het topje van de ijsberg te zijn, want overal deed zich bodemvervuiling voor. Ook de bodem van Den Haag is verontreinigd. Den Haag kent geen grote industrieën. Maar ook wij hebben te maken gehad met bedrijven die onzorgvuldig omgingen met stoffen.

In grote delen van Den Haag staan huizen op een metersdikke 'stadslaag', in de loop der eeuwen gevormd door ophoging met huisvuil en sloopresten. Maar ook met afval van bedrijfjes, zoals leerlooierijen en verffabriekjes. De bodem onder voormalige gasfabrieken is ernstig vervuild. Er zijn stortplaatsen waar tot de jaren '80 giftige stoffen ongecontroleerd zijn gedumpt. In deze periode komt eveneens rond benzinstations en ondergrondse olietanks vaak bodemvervuiling voor.

De bodem kan ook verontreinigd zijn door het toepassen van bestrijdingsmiddelen, het dempen van sloten of ophogen van gebieden met (sloop)afval. Chemische wasserijen en drukkerijen hebben door het lozen of morsen van oplosmiddelen omvangrijke verontreinigingen in het grondwater veroorzaakt. Landelijk gezien bevinden zich 10 % van de verontreinigingen van chemische wasserijen in Den Haag.

Na Lekkerkerk sprak het Rijk de ambitie uit de bodem in één generatie schoon te maken. Nu meer dan 25 jaar later wordt deze ambitie sterk bijgesteld. Er wordt niet langer gesproken over de aanpak van alle vervuiling, maar er wordt prioriteit gegeven aan locaties met risico's op het gebied van gezondheid, ecologie en verspreiding van ernstige grondwaterverontreiniging. En als het Rijk het heeft over prioriteiten, dan betekent dat ook vaak dat het geld aan deze prioriteiten wordt gekoppeld.

Wanneer het gaat om locaties waar de risico's echt onaanvaardbaar zijn, waardoor de gezondheid van mensen als gevolg van bodemverontreiniging in gevaar komt, dan kan ik de lijn van de minister volgen. Echter, de prioriteit bij spoedlocaties leggen is niet altijd nodig. Belangrijker is te weten waaruit de risico's bestaan en daarop adequaat reageren. Zo wordt bijvoorbeeld in Den Haag onderzoek uitgevoerd op ca. 800 potentiële spoedlocaties. Verwacht wordt dat daarvan slechts 10% ook daadwerkelijk op korte termijn gesaneerd moet worden.

Den Haag wil zelf de afweging kunnen maken welke van die locaties wel en welke niet direct worden aangepakt.

Den Haag wil een groene Wereldstad aan Zee zijn. Dat betekent dat we van Den Haag een stad willen maken die nu, maar ook in de toekomst leefbaar is, een plek waar mensen graag willen wonen, werken en recreëren.

Den Haag als een internationale stad van recht en vrede, die onderdeel uitmaakt van Zuidvleugel van de Randstad Holland.

Die ambitie is nodig om internationaal te kunnen concurreren met andere grote steden, maar ook om grote stadsproblemen als werkloosheid aan te kunnen aanpakken.

De ambitie vraagt ook een verandering van het ruimtegebruik van de stad. Dat betekent dat de stad zichzelf steeds weer moet vernieuwen. Bestaande bouw moet wijken voor nieuwbouw. De stad moet worden verdicht. En juist bij dit ritme van de stad leggen we

prioriteit bij de milieudoelstellingen. We houden rekening met de luchtkwaliteit, maar we willen ook gelijk op deze locaties de bodem saneren. Wanneer de kosten voor de bodemsanering van stadsvernieuwing in de grondexploitatie moet worden meegenomen, ontstaat er een onrendabele top, die zo hoog wordt, dat dit de ontwikkeling tegen gaat houden. Vooral dit laatste is ongewenst. Natuurlijk ga ik er vanuit dat vervuilers en belanghebbenden (mee)betalen, maar de bijdrage van het Rijk moet op peil blijven. Ik maak mij zorgen om de terugtrekkende beweging die het Rijk op dit punt maakt. We moeten stadsontwikkeling en milieu "hand in hand" laten gaan. Kansen moeten we benutten en dit vergt een integrale kijk en geen sectoraal denken. Bodemsaneringen die gebonden zijn aan deze planontwikkeling moeten daarom ook onderdeel uitmaken van de verdeelsleutel van het bodembudget. Zoals gezegd: Den Haag wil zelf de afweging kunnen maken welke locatie wel en welke niet direct wordt aangepakt.

Het is dus noodzakelijk dat nu, maar ook na 2015 de mogelijkheid geboden wordt om bij het geschikt maken van verontreinigde locaties voor bouwactiviteiten bodemsaneringsgeld te mogen gebruiken. In dat verband zie ik liever nog een prioriteitstelling naar regio dan naar de ernst van de locatie.

Dit past niet bij het beeld dat de Minister ons nu geeft. De Minister stelt voor om tot 2015 arrestatieafspraken te maken met de provincies en gemeenten over de aanpak van spoedlocaties. Daar wordt geld beschikbaar voor gesteld.

Na 2015 wordt er geen geld meer beschikbaar gesteld voor de sanering van spoedlocaties. Dat roept bij mij direct de volgende vragen op:

- Wat als er onvoldoende tijd en/of geld is om de 2015-doelstelling te halen?
- Wie gaat de saneringen van deze locaties betalen, als deze niet voor 2015 zijn gesaneerd?
- Wat gaat er gebeuren met de bodemverontreinigingen die nu nog niet, of net niet als spoedlocatie worden aangemerkt?
- Is het budget wel toereikend om alle spoedlocaties voor 2015 te saneren?
- Hoe is het beheer en nazorg geregeld voor verontreiniging, die in de bodem achterblijft?

U ziet, ik heb op dit punt duidelijk een andere visie dan de Minister en ik heb ook nogal wat vragen over haar voorstellen. Ik stel daarom ook voor om het de komende maanden te hebben over deze onderwerpen, voordat we overgaan tot het tekenen van een convenant.

Tot slot wil ik ook nog even kort stilstaan bij het grondwaterbeheer en het gebruik van de ondergrond.

Bij grootschalige grondwaterverontreinigingen is een gebiedsgerichte aanpak noodzakelijk. Een dergelijke aanpak vraagt om een zeer lange adem. Continuïteit van beleid en beheer is daarbij een vereiste. Ook moet het beleid ten aanzien van grootschalige grondwaterverontreinigingen uitvoerbaar zijn en voldoende rechtszekerheid bieden aan de diverse betrokkenen. Voorkomende gevallen van grootschalige grondwaterverontreinigingen overschrijden vaak gemeentegrenzen. Deze verontreinigingen dienen in stadsregionaal verband met de betrokken gemeenten te worden aangepakt. Voor de gemeenten cq stadsregio's moet maximale eigen beleidsruimte aanwezig te zijn. In de regio Haaglanden heeft het geen toegevoegde waarde als de provincie in deze problematiek een bovengeschikte rol zou spelen.

Wij hebben voor het intensief gebruik van ondergrond, zoals meervoudig ruimtegebruik en warmtekoude-opslag nog geen beleid ontwikkeld. Zelf denk ik aan een functiegerichte aanwijzingen voor het gebruik van de ondergrond en eventueel bestemmingsplannen voor die delen van de ondergrond waar verschillende plannen zijn voor het gebruik van de ondergrond.

Ik bepleit, als het gaat om warmtekoude-opslag, meer regie van de gemeente.

Samenvattend zou ik het volgende willen concluderen:

Ik heb het beeld dat VROM in 2015 van het bodemsaneringsprobleem af wil. Bodem is dan van een nationaal milieuvraagstuk geworden tot een ruimtelijk vraagstuk voor vooral de provincies en gemeenten.

Voor mij blijft dan de keuze:

- òf het Rijksoverheidsbudget blijft op peil waardoor de gemeente de verplichte saneringsmaatregelen kunnen nemen om het bouwen op ernstig verontreinigde bodem tegen te gaan;
- òf, indien het Rijksoverheidsbudget ontoereikend blijft om bij te dragen aan de realisatie van de doelstellingen van VROM, de gemeente krijgt voldoende ruimte om ten aanzien van bodemverontreiniging zelf beleid en regelgeving te maken en daarmee de kosten te beheersen.

Bij de laatstgenoemde optie wordt de decentralisatie van taken naar provincies en gemeenten, die met betrekking tot bodem met het Besluit bodemkwaliteit al is ingezet, voortgezet.

Ik dank u voor de aandacht.

Bijlage 5 Sheets presentatie de heer Velt, projectleider Masterplan Gooi

Masterplan Grondwatersanering Het Gooi

Toelichting op de casus Masterplan 't Gooi

Regioconferentie Den Haag
24 juni 2008

MPGS
Rob Velt
projectleider Masterplan 't Gooi

Masterplan Grondwatersanering Het Gooi

Inhoud

- Grootschalige grondwaterverontreiniging
- Bovengrond
- Diepe grondwater
 - Snel, voor 2015 risico's weg genomen
 - Lage kosten voor de eigenaar
- Lage kosten beheersing diepe grondwater

MPGS

Ruimtelijke - en bedrijfsontwikkelingen stagneren

- Het is financieel voor de eigenaar niet op te brengen om zowel de boven- als ondergrond te saneren
- Grondwaterpluimen zijn met elkaar vermengd

Aanpak bovengrond

- Geen diepe peilbuizen maar modelleren
- Afkopen van de diepe grondwaterpluim
- Volledige vrijwaring na afkoop

aanpak spoedlocaties

- De eigenaar achter de broek aan zitten
- Intensieve handhaving

Dilemma 1

- Afkoop door kleine MKB-ers
of
- De rekening neerleggen bij de overheid

Dilemma 2

- Dynamiek
of
- Dwang

Masterplan Grondwatersanering Het Gooi

Dilemma 3

- Voor 2015 alle humane risico's weg
of
- Meer tijd gunnen

Onderzoekscapaciteit beperkt
Te weinig capaciteit bij het bevoegd gezag

Masterplan Grondwatersanering Het Gooi

Hoe borgen wij de aanpak van de bovengrond?

Masterplan Grondwatersanering Het Gooi

Aanpak ondergrond

- ✓ Aanhaken bij de KRW en GWR
- ✓ In kaart brengen van de potentiële grondwaterpluimen
- ✓ Gefaseerd invoeren van een monitoringsmeetnet als onderdeel van een gebiedsbeheersplan
- ✓ Monitoring richten op de bescherming van de waterwinning en Natura 2000 gebieden

Masterplan Grondwatersanering Het Gooi

Gebiedsbeheersplan

- Monitoring van de pluimen
- Aangeven wanneer interceptie nodig is
- Beschrijving van de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van elk van de partijen
- Het noodzakelijke doelvermogen voor een eeuwigdurende nazorg en de vorming van een kapitaaldeckingsfonds
- De financiële bijdrage van elk van de partijen aan het doelvermogen

Dilemma 4

- Zijn de (lagere) overheden en overheid gelieerde partijen bereid om het beheer mede te betalen
of
- Wordt de rekening neergelegd bij de eigenaren en de Rijksoverheid

Kostenbeheersing en duurzame ontwikkeling van de ondergrond

- Belang van de overheid veilig stellen
- Warmte/koude opslag in verontreinigd grondwater stimuleren
- Verplichten open systemen en gecombineerde grondwatersanering
- Benutten van synergie door overige ontwikkelingen zoals energiewinning

Dilemma 5

- Leggen wij als overheid een combinatie op van strikte regels in combinatie met subsidies
of
- Stimuleert de overheid door subsidiëring en laat het verder volledig aan de marktpartijen over

Een plezierige en vooral vruchtbare

discussie in de workshops

Bijlage 6 Workshop ondergrond

Sessieleider: Gemma van Eijdsen
Introductie: Mari van Dreumel

Introductie

Begin 2007 heeft VROM een verkenning uitgevoerd naar de aspecten die een rol spelen rondom de ondergrond. Er wordt op steeds grotere schaal gebruik gemaakt van de ondergrond. De kennis over de effecten van het gebruik op de ondergrond loopt achter bij het gebruik. Het blijkt dat bevoegdheden en verantwoordelijkheden rondom de ondergrond versnipperd zijn en voor een groot deel onbekend.

Op dit moment staat VROM voor een volgende fase: bepalen welke stappen zullen worden genomen. Om deze stappen in overleg met lokale overheden te bepalen is ervoor gekozen om het thema ondergrond mee te nemen in het traject van de bestuursovereenkomst. De ambitie van dit traject is om op 1 december richtinggevende ideeën te hebben voor het omgaan met de ondergrond. Het moet duidelijk worden hoe controle kan worden uitgeoefend op de inrichting van de ondergrond en aan welke criteria kan worden getoetst bij het geven van vergunningen en het maken van bestemmingsplannen.

Om dit proces te ondersteunen heeft VROM de redeneerlijn ontwikkeld. De redeneerlijn bestaat uit de volgende vragen:

1. Welke activiteiten vinden plaats in de ondergrond?
2. Wat zijn de consequenties van deze activiteiten?
3. Wat vinden we daarvan?
4. Wat is het belang van de activiteiten / Hoe weeg je het belang van de activiteiten ten opzichte van de consequenties van de activiteiten voor de bodem?
5. Wie moet hier iets van vinden?

Uit een gespreksronde met de overheden heeft VROM een lijst met prioriteiten opgesteld:

1. Wat zijn de effecten gekoppeld aan gebruik van de ondergrond?
2. Welke juridische instrumenten zijn er?
3. Gebiedsgerichte aanpak?
4. Bevoegdheden regelen?
5. Opstellen Rijksvisie op de ondergrond

In de sessie zijn aan de hand van 8 stellingen besproken. Onderstaand is per stelling een weergave gegeven van de reacties en de discussie.

Stelling 1

De 5 stappen uit de redeneerlijn sluiten aan op onze behoefte

Algemeen:

De relatie met de bovengrondse ruimtelijke ordening ontbreekt in de redeneerlijn. Bovengrondse ontwikkelingen vormen vaak de aanleiding voor gebruik van de ondergrond. De uitdaging ligt juist in de interactie met de bovengrondse ontwikkelingen.

Reacties:

Relatie RO

- Nee, de context van RO en lagenbenadering mist;
- Herkenbaar, maar ik mis de relatie met RO;
- RO ontbreekt;
- Link met bovengrond mist;
- Integrale afstemming met bovengrond ontbreekt;
- Waar is de relatie met de bovengrond?

Toevoegingen, opmerkingen over de Redeneerlijn

- Hoe ga je van sectoraal naar integraal;
- Politieke afweging komt laat in beeld;
- Op zich logische volgorde, maar wie zijn 'we' in de derde stap?
- Ja, eens
- Ik mis in stap 1 of het soort bodem wel (bij uitstek) geschikt is voor het beoogde gebruik
- Stap 2: in het schema staan niet de effecten van de activiteiten ten opzichte van elkaar. De onderlinge beïnvloeding is toch juist ook een knelpunt?
- Stap 4 en 5 hangen met elkaar samen en zijn niet chronologisch;
- Onvoldoende aandacht voor bodemprocessen, zoals bodemdaling en grondwaterstroming;
- Extra stap: Waar vinden deze activiteiten plaats?
- Laatste stap uitwerking in tabel is niet duidelijk. Functies → waarden behouden; activiteiten → bestaande en nieuwe benutting (gebruik)
- Stap 6: wie is de beheerder?

Aanbevelingen

- De vraag is of de redeneerlijn aansluit bij de behoefte. Het is wel een logische reeks. De kunst is om niet uitpuittend antwoord op alle stappen te verlangen. Dit zou tot stagnatie van gebruik van de ondergrond kunnen leiden;
- Relatie met grootschalige grondwaterverontreinigingen ontbreekt;
- Co2-opslag en aardgas zijn geregeld in mijnwet;

Definities

- Wat is de definitie van de ondergrond?
- Ik mis de definitie van het begrip ondergrond;
- Specificeer lagen;
- Kabels en leidingen liggen in mijn beleving in de bovengrond;

Stelling 2:

Wij herkennen ons in de samenvatting van de inventarisatie Ondergrond en de gestelde prioriteiten.

Algemeen

Over het algemeen zijn de aanwezigen het eens over de prioriteiten, wel zijn er toevoegingen en aarzelingen bij de volgorde. Er is al veel bekend over de effecten van gebruik op de ondergrond. Het ontwikkelen van een visie heeft daarom als eerste prioriteit, de rest kan daarna komen. Belangrijk is dat de prioriteiten zich richten op de ondergrond als geheel en niet alleen op deelaspecten. De noodzaak om bijvoorbeeld warmte koude opslag als eerste uit te werken wordt wel erkend, maar men is bang dat door zich te richten op één onderdeel de samenhang met de bodem en andere vormen van gebruik verloren gaan. Het gaat uiteindelijk om de samenhang tussen de verschillende soorten gebruik en de ondergrond.

De drie grote spelers op het gebied van ondergrond zijn Ruimtelijke ordening, Duurzame energie en Bodem. Het onderwerp duurzame energie staat op dit moment hoog op de politieke agenda, dit biedt de mogelijkheid voor bodem om aan te haken bij de aandacht die er daardoor voor het onderwerp is. Bij Ruimtelijke ordening leeft het onderwerp ondergrond niet. Bodem is binnen deze drie groepen aan zet om een visie op de ondergrond te ontwikkelen.

Reacties

- Ja (3x)
- Ja, met het verschil dat er soms een regeldrift waarneembaar is.
- Hoe kan je diverse activiteiten optimaal combineren? Hoe plan je dat?
- Mogelijkheden ondergrond zijn bij RO niet voldoende bekend: dus bewustwording bevorderen;
- CO₂ opslag, opslag aardgas en bodemenergie hebben minder prioriteit (valt onder mijnwet);
- Eens met inventarisatie. Begin alvast met plannen van activiteiten. Niet eerst jarenlang onderzoek naar effecten.

Stelling 3

Onze prioriteit ligt bij de volgende 3 ondergrond activiteiten

In onderstaande tabel is geturfd welke activiteiten als eerste, tweede of derde prioriteit zijn aangegeven. Warmte koude opslag wordt als meest belangrijke activiteit beschouwd. Op 2 volgt ondergronds bouwen. Ook aan grondwater gerelateerde activiteiten worden vaak genoemd.

Activiteit	Eerste prioriteit	Tweede prioriteit	Derde prioriteit
Archeologie			1
Bodemsanering		1	
Grondwateronttrekking			1
Gietwater		1	
Waterwinning	1	1	
Waterberging		1	
Wko / warmtepompen	8	1	1
Geothermie	1		1
Bodemenergie	2	1	
Ondergronds bouwen	1	6	
Kabels en leidingen			1
Opslag CO ₂			1
Afvaltransport			1
Meervoudig ruimtegebruik		1	
Bescherming van de basisfuncties	1		
Bodemgeschiktheid voor productie biomassa		1	
Podium voor dagelijks leven			1
Gebruik van bodem in relatie tot bodemdaling in het veenweidegebied	1		
Biodiversiteit	1		
Voedselproductie		1	

Stelling 4

Er is nog niets bekend over de effecten van ondergrondse activiteiten. Dit is echter wel nodig

Algemeen

De reacties zijn gemengd. Op diverse onderdelen is waarschijnlijk al wel kennis aanwezig over de effecten van het gebruik op de ondergrond. Kennis is in ieder geval belangrijk om onomkeerbare effecten te voorkomen. Belangrijk aandachtspunt daarbij is dat niet alleen daar de effecten van een op zichzelf staande activiteit wordt gekeken. Juist in samenhang met andere activiteiten of door grote aantallen van een bepaalde activiteit in een regio kunnen juist onomkeerbare effecten optreden die bij op zichzelf staande activiteiten nog niet ernstig zijn.

Naast het verzamelen van kennis over de ondergrond moet er ook aandacht zijn voor het ontsluiten van deze kennis. Het visueel aantrekkelijk ontsluiten van kennis, bijvoorbeeld door middel van 3D-modellen, kan communicatie over de ondergrond met andere partijen bevorderen.

Ondanks kennis kan het optreden van ongewenste effecten in de toekomst niet voorkomen worden. Daarom is het zaak nu al geld te reserveren voor het nemen van maatregelen in de toekomst.

Reacties

Oneens

- Kennis is er waarschijnlijk wel, de ontsluiting is onvoldoende. Zo zou 3D-ontsluiting van bodemkennis helpen bij de communicatie over de ondergrond met andere partijen.
- Is dat zo? Wat is er wel bekend en kijk daarbij over de muren van je eigen werkveld;
- Er is wel kennis, er zijn bijvoorbeeld verschillende Gooi-modellen die grondwaterstroming in beeld brengen. Gebruik bestaande kennis;
- Ergens, al is er wel wat bekend lijkt me

Eens

- Installateurs van waterpompen voelen zich vaak nog onzeker over grondwater en kiezen daarom soms voor warmtepompen op buitenlucht;
- Klopt, lang niet alle effecten zijn bekend, maar dit moet ons niet belemmeren tot het maken van een afwegingskader. Dat zal zich met voortschrijdend inzicht vast wijzigen.
- Voorkom nadelige effecten in de toekomst dus kennis noodzakelijk;
- Probeer onomkeerbare situatie te voorkomen. Onderzoek eerst de effecten;
- Er is onvoldoende bekend waardoor verkeerde keuzes kunnen worden gemaakt;
- Eens, bijvoorbeeld kwaliteitsborging voor het plaatsen van diepe boringen voor WKO
- Eens;
- Ja, stimuleer onderzoek;

Stelling 5

Om ondergrondactiviteiten te prioriteren moeten we uitgaan van bodemeffecten en regionale (bodem)belangen

Algemeen

Bij het prioriteren van ondergrondactiviteiten wordt vooral de bovengrondse activiteiten en ruimtelijke ordening belangrijk gevonden. Wel is het daarbij van belang dat van de bodem wel degelijk meegenomen worden.

Reacties

Prioritering op basis van bovengrondse ontwikkelingen

- Prioriteren op basis van behoeften, maar ook bovengrondse ontwikkelingen;
- Koppelen aan gebiedsontwikkeling;
- Ontsluit kennis ondergrond;
- Koppelen aan lagenbenadering;
- Altijd afstemming met bovengrondse ontwikkelingen;
- Prioriteren: de effecten op de bodem zijn van belang op het moment dat je bepaald wat je überhaupt waar wilt. Prioriteren (er zijn meerdere ondergrondse vormen van ruimtegebruik mogelijk) wordt ook gestuurd door bovengrondse belangen.
- Je moet ondergrond mee nemen in RO plannen, In RO-proces moet belangen afweging worden gemaakt,
- Integrale afstemming met bovengrond;
- Relatie met bovengrondse RO;

Mee eens, met toevoegingen

- Maar ook: hoe beïnvloeden activiteiten elkaar. Wat is hun driedimensionale relatie;
- Beide
- Mogelijkheden in kaart brengen (kanskaart);
- Ja, anders komen we nooit tot synergie;
- Klopt.
- Ook, maar eerst kijken naar je bodem, wat kan 'ie, waarvoor is het geschikt?

Oneens

- Prioritering op basis van bodemeffecten en niet op basis van regionale bodembelangen;
- Voorlopig is er nog te weinig bekend over bodemeffecten. Dus onderzoek er alvast wel en zorg voor een afwegingskader;

Stelling 6

Het zou veel oplossen als het eigendom van de ondergrond in handen was van de (decentrale overheid)

Algemeen

Er moet op landelijk niveau centrale kaders worden opgesteld waar op regionaal en lokaal niveau invulling aan wordt gegeven.

Reacties

- Veel effecten zijn lokaal en kunnen lokaal worden opgelost. Grote lijnen wel landelijk oppakken;
- Mee eens, als derden de lasten niet kunnen dragen dan ook de lusten niet;
- Verantwoordelijkheid (en niet het eigendom) voor kwaliteit moet bij de overheid liggen. Hier ligt een sterke relatie met RO. Ook daar is de overheid verantwoordelijk.
- Eerst maar even verkennen want je krijgt ook de zorgplicht;
- Het zou misschien ook veel financiële problemen geven, dan zijn ook alle problemen voor de overheid;
- Alleen als de overheid ook de problemen oplost. Geschiedenis leert, lusten voor de overheid, lasten voor de burgers;
- Niet alles, wel veel;
- Er moeten in elk geval eenduidige regels, richtlijnen komen over wat we en niet mag;
- Ieder is eigenaar van de bodem en ieder mag gebruik maken van de bodem van zijn eigendom. Centrale ontsluiting is wel gewenst. Ondergronds bestemmen en systeembeheersing.
- Ja
- Ja, niet te decentraal. Vanaf welke diepte had je in gedachte.
- Dit is afhankelijk van hoe hoog het op te lossen van de problemen van de ondergrond op het prioriteitenlijst van de overheid staat. Decentralisatie in bepaalde gevallen toestaan.
- Hoeft geen eigendom te zijn, maar wel bevoegdheden regelen. Nog discussie op welk niveau.

Stelling 7

Alle bevoegdheden voor de ondergrond moeten op gemeentelijk niveau liggen.

Algemeen

De plaatsing van bevoegdheden is maatwerk. Het rijk is kaderstellend. Afhankelijk van het soort gebruik, lokale bodemopbouw en gemeentelijk ambities worden de bevoegdheden bij gemeente, provincie of rijk gelegd.

Reacties

Eens

- Ja, leg bevoegdheden op een zo laag mogelijk niveau;
- Maximale gemeentelijke zeggenschap (analogie bovengrond);
- Voor zover oplossing van probleem
 - Niet gemeentegrens overschrijdend is of
 - Zelfstandig bovengemeentelijk wordt opgepakt

De provincie stuurt op voortgang met eventuele bevoegdheid om in te grijpen

Maatwerk, afhankelijk van ambities en soort gebruik

- Ligt aan mogelijke effecten grondwater, als er een relatie met drinkwater is moeten bevoegdheden hoger liggen;
- Kaderstellend document voor ondergrond nodig
- Maatwerk nodig, gemeenten moeten kunnen kiezen op basis van ambities;

Oneens

- Dat kunnen veel kleiën gemeenten niet aan;
- Invloed activiteiten waarschijnlijk vaak gemeentegrens overschrijdend dan is een hoger niveau noodzakelijk;
- Mn kleine gemeenten hebben te weinig capaciteit en kennis, dus bevoegdheden hoger neerleggen;
- Nee kaderstelling bij provincies en rijk;
- Sommige gebruiken zijn te grootschalig voor regulering vanuit gemeentelijk niveau . centrale databank;
- Nee, zeer diepe ondergrond op hoger niveau ivm kennis en herhaling / leereffect;
- Nee
- Nee, te klein omgrensd: grondsoorten, bodemlagen en grondwater beslaat een groter gebied;
- Sommige gemeenten zijn te klein voor de effecten.

Stelling 8

We zijn bereid om bestuurlijke ambities voor bodemenergie vast te leggen

Algemeen

Merendeel van de mensen is het er mee eens, maar er is enige voorzichtigheid. Kwaliteit is belangrijker dan snelheid.

Reacties

- Maak onderscheid tussen ambities korte en lange termijn;
- Gemeentelijke ambities kunnen zeer verschillen, maatwerk is nodig;
- Ja dat zijn we. Regionale ambities:
 - Energie toepassingen;
 - Ondergrondse infra;
 - Ondergronds bouwen;
 - Lokaal verdelen ondergrond.
- Ja, vooral de markt triggeren;
- Ja, CO₂-opslag in lege gasvelden en KWO;
- Ambities ook opnemen in masterplannen en structuurvisie.
- Nee, want de effecten zijn nog niet bekend;
- Bodemenergie vormt al een onderdeel van energiebeleid;

Bijlage 7 Workshop gebiedsgerichte aanpak grootschalige grondwaterverontreinigingen

Aanwezigen:

Nicole Olland (provincie Zuid-Holland), Jan Weisscher (VROM), Suzanne Steenis (Delft), Ton Koning (Den Haag), Gerben van Lunteren (Hilversum), Welmoed Broekema (DCMR), Alisas Scheurs (Den Haag), Arjan de Laet (Zaanstad), Manfred Beckman Lapré (VROM), Leo Hamerlinck (provincie Zuid-Holland), Rob Velt (provincie Noord-Holland), Gert-Jan Lammers (Den Haag), Cor Verhoeckx (Rotterdam), Clemens Kester (provincie Zuid-Holland), Kor van Hateren (milieudienst West-Holland), Dorien Derks (Royal Haskoning)

Opzet workshop:

- Inleiding door Nicole Olland (provincie Zuid-Holland)
- Voorstelrondje deelnemers
- Toelichting door Jan Weisscher (VROM)
- Discussie

Inleiding door Nicole Olland:

Nicole heet iedereen van harte welkom bij deze eerste workshop over de aanpak van grootschalige grondwaterverontreiniging.

Toelichting Jan Weisscher:

In zijn de presentatie schetst de heer Jan Weisscher de situatie met betrekking tot de aanpak van grootschalige grondwaterverontreinigingen. Het is geen beleidsvoornemen, maar een voorzet voor de discussie in deze workshop.

De presentatie van Jan is achteraan dit verslag toegevoegd.

Discussie:

Onderstaand een bloemlezing van de meest opmerkelijke discussiepunten, opmerkingen en reacties.

Samenhang KRW en aanpak grootschalige grondwaterverontreinigingen:

- Past een aanpak waarbij gekozen wordt voor gereguleerde verspreiding/verplaatsing van de verontreiniging wel onder de regelgeving van de KRW?
- Moeten grootschalige gevallen altijd worden aangepakt?
- Blijf alert op conflicten met de KRW, laat modeleren waar mogelijk conflicten ontstaan en beoordeel samen met elkaar wat een oplossing is.

Bevoegdheden en verantwoordelijkheden:

- Wie is verantwoordelijk voor de nazorg na afkoop? → de afkoper.
- Hoe borg je een goede nazorg? → via een beheerplan.
- Door nazorg goed te regelen neem je een deel van de zorgen weg.
- Er moeten verantwoordelijken worden aangewezen.
- Degene die de afkoopsom in ontvangst neemt wordt daarmee verantwoordelijk voor het beheer en de nazorg.
- Hoe toekomstproof zijn de verantwoordelijkheden in een gebiedsbeheerplan; bestuurswisselingen te over?

Initiatiefnemer van gebiedsgericht grondwaterbeheer:

- Wie is de initiatiefnemer van gebiedsgericht grondwaterbeheer? en wie bij kleinere gevallen (daar waar de gevalsdefinitie wel van toepassing is)?
- Wat doe je als de verontreiniging grensoverschrijdend is? → ga dan een regioverband aan!

Samenhang kwantiteitsbeheer en grootschalige grondwaterverontreiniging:

- Wie is verantwoordelijk als door kwantiteitsbeheer (bijvoorbeeld in polders) het verontreinigde grondwater verspreid?

Rol van een gebiedsbeheerplan:

- Afkoop van pluimen kan worden geregeld in een gebiedsbeheerplan. Het gebiedsbeheerplan geeft aan welke partij verantwoordelijk is voor welke actie.
- In het gebiedsbeheerplan moet ook zeker aan de orde komen welke ingrepen in de waterhuishouding niet wenselijk zijn en wie verantwoordelijk is voor een eventuele verspreiding als gevolg van ingrepen in de ondergrond
- Een gebiedsvisie vormt een afwegingskader voor het wel of niet toestaan van activiteiten in de ondergrond en de doelstellingen ten aanzien van de grondwaterverontreiniging. De activiteit / de functie bepaalt welke doelstellingen worden opgelegd.
- Samenwerking en rolverdeling in het gebiedsbeheerplan is afhankelijk van de omvang van het probleem, de probleemhebber en de probleemervaring. Alle partijen moeten en kunnen dit samen invullen.
- Wie is verantwoordelijk voor het beheer van een gebiedsbeheerplan → kan ook worden aangegeven in het plan
- Kunnen er binnen een bepaald gebied meerdere gebiedsbeheerplannen naast elkaar worden vastgesteld? → dit zal afhangen van de definitie van het gebied.
- Laten we in ieder geval het volgende regelen:
 - wanneer we ingrijpen
 - wie er ingrijpt
 - hoe ver de ingreep gaat
 - wie de ingreep betaald
 - welk belang er telt → wie voelt zich aangesproken en gebeurt dit op wettelijke basis?
- Gebruik het gebiedsbeheerplan om belangen uiteen te zetten en vast te stellen wie verantwoordelijk is.

Wanneer ga je over op gebiedsgericht grondwaterbeheer?

- Gebiedsgericht grondwaterbeheer is geen doel, maar een middel. Het moet dus wel bijdragen aan een oplossing.
- Wordt de grens tussen gevalsbenadering en gebiedsbenadering straks geregeld via een harde grens?
- Gebiedsgericht beheer leidt tot eeuwig durende zorg, dit is niet wenselijk.
- Soms is gewoon aanpakken praktischer, dan ben je het tenminste kwijt

Wetsveranderingen en instrumenten:

- Neem een experimenteerperiode waarna geëvalueerd wordt of gebiedsgerichte aanpak wel bijdraagt aan de doelstellingen
- Wanneer de ondergrond en bovengrond van elkaar worden losgekoppeld ontstaat misschien een verval in verantwoordelijkheidsgevoel. De bovengrond wordt nog wel aangepakt, maar verontreiniging in de ondergrond blijft achter. Is dit wel wenselijk?
- Indien ondergrond en bovengrond van elkaar worden losgekoppeld, geldt dit dan voor iedereen en in elke situatie?
- Blijft de gevalsdefinitie nog wel geldig?
- Gelden straks voor alle gebieden in Nederland dezelfde regels of wordt er onderscheid gemaakt naar gelang de bodemopbouw?

Grootschalige aanpak grondwatersanering

Wat kunt u verwachten?

Ik ben Jan Weisscher
Beleidscoördinator bodemsanering bij
de directie Leefomgevingskwaliteit binnen
het domein Ruimte van
het ministerie van VROM

- een situatieschets
- geen visie van VROM

Wat kunt u verwachten?

- de oplossingsrichtingen worden van u verwacht
- VROM zal faciliteren
- Dit houdt in;
 - waar nodig regelgeving aanpassen
 - nieuwe financieringsstructuren creëren

Waarom grondwaterverontreiniging eruit gelicht?

- andere saneringsaanpak
- andere doorlooptijd
- gevolgen voor de activiteiten **OP** de bodem beperkt
- samenloop met activiteiten **IN** de bodem

→ Waarom grootschalig?

- grondwater verontreiniging verspreid zich over groter gebied dan het brongebied van de verontreiniging
- in een beperkt gebied meerdere grondwaterverontreinigingen
- efficiënter aanpak mogelijk
- relatie met EU-richtlijnen?
 - kader richtlijn water
 - dochter richtlijn grondwater

→ Wat is er al mogelijk?

SKB-cahier "Verontreinigd grondwater
.... van een gevalsgerichte aanpak
naar een gebiedsgericht beheer"

- uitgangspunt geval(len) van bodemverontreiniging
- gefaseerde aanpak
- geclusterde aanpak

→ Wat zou er anders kunnen?

- splitsing sanering boven- en ondergrond
 - aansprakelijkheid veroorzaker?
 - nazorg?
- saneren/beheren
 - wat is het verschil?
tijd, saneringsdoelstelling

→ Wie wordt er verantwoordelijk?

- ontkoppeling sanering en veroorzaker (*afkoop*)
- beheersorganisatie
- bevoegd gezag (*controle op beheersorganisatie*)
- beschikking of vergunning?

Kansen op samenloop?

- andere activiteiten in de bodem
 - WKO
 - aanleg ondergrondse infrastructuur
- grondwaterverontreiniging mag geen belemmering zijn
- andere activiteiten leidend
- samenvoegen geldstromen
- wie weegt af?

Kijk eens anders naar grondwaterverontreiniging

- niet meer alleen vanuit een geval
- effecten op bovengrondse activiteiten
- gevolgen voor ondergrondse activiteiten
- risico's voor de grondwaterkwaliteit

Bijlage 8 Workshop spoed

Voorzitter de heer Carl Denneman opent de workshop. Een inleiding wordt verzorgd door mevrouw Margot de Cleen van het ministerie van VROM. In haar presentatie gaat ze in op de doelstellingen van de bodemsaneringsoperatie. Bovendien vertelt ze over het creëren van een selectie locaties, die in aanmerking komen voor een snelle sanering. Ze vraagt de zaal om hierover mee te denken, zodat deze shortlijst van echte spoedlocaties er kan komen.

De deelnemers zijn er in het algemeen over eens dat het aantal echte probleemlocaties (vanuit het oogpunt van volksgezondheid) veel lager is dan de 15.000 of 20.000 locaties die het project Focus oplevert. De vraag is alleen hoe de selectie van de 'top 200' tot stand kan komen. Vele gemeenten en provincies hebben daar al een lijn in gekozen. Opgemerkt wordt:

- De provincie Noord-Holland en diverse gemeenten beschikt over ervaringscijfers ten aanzien van het aantal locaties dat doorstroomt naar een nader bodemonderzoek.
- Margot de Cleen lanceert de hypothese dat een locatie waarschijnlijk niet spoedeisend is als er al die jaren geen onderzoek heeft plaatsgevonden. Met 30 jaar bodemsaneringsbeleid had zo'n locatie toch allang ontdekt moeten zijn?
- De lijsten uit Focus zijn goed basismateriaal. Het is aan gemeenten en provincies om hierbinnen (pragmatische) keuzes te maken.
- Er is duidelijkheid gewenst over spoed. Wanneer is een locatie spoed? Moet dat altijd met een beschikking worden bezegeld?
- Verandering van normen (bijvoorbeeld lood) brengt het risicogericht denken in een ander daglicht. Door het verstrengen van normen, komen er meer spoedlocaties.

De opinie is wel dat er naast spoedlocaties, geld beschikbaar moet zijn voor andere bodemsaneringen. Bijvoorbeeld om te kunnen dynamiseren. Dit zou ook onderdeel van de verdeelsleutel moeten zijn.

De aanwezige vinden dat de verdeling van middelen op een eenvoudige verdeelsleutel moet zijn gebaseerd. Sjoerd Andela stelt voor om de verdeling in fases toe te kennen. In eerste instantie wordt geld beschikbaar gesteld voor bodemonderzoek. Vervolgens krijgen overheden een bonus bij iedere locaties waarvan de spoedeisendheid in een beschikking is vastgesteld. De deelnemers vinden deze aanpak charmant, omdat het de koplopers beloont en het sneller inzicht biedt in de echte problemen. Anderen wijzen op de lastige haalbaarheid van deze aanpak.

Verder worden de volgende opmerkingen gemaakt:

- Er is behoefte aan een duidelijk financieel kader voor bodemsanering.
- Het juridische circus rondom bodemsanering vertraagt de aanpak.
- In de verdeelsleutel moet recht worden gedaan aan geleverde inspanningen in het verleden. Het kan niet zo zijn dat stilzitten in de laatste jaren wordt beloond.
- Wellicht kan een vangnet voor onverwachte bodemsaneringen of andere financiële tegenvallers helpen.

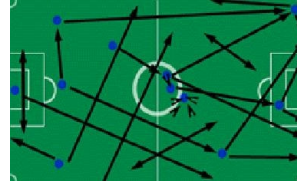
Spoodlocaties: Aanpakken!!

Op weg naar 2010 en verder.

→ Tactiek

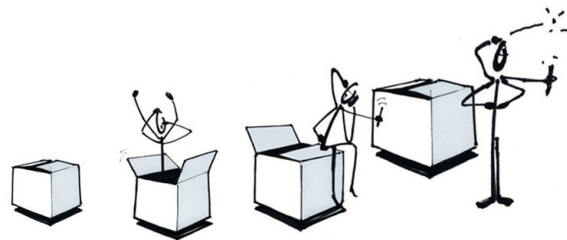
Waar staan we?
Waar willen we naar toe?
Hoe doen we dat?

→ Waar staan we?

De maatschappij, Tweede Kamer, wil dat de spoodlocaties worden aangepakt, met voorrang voor mensen
Bestuurders steunen dit

LDB = black box
Focus = transparantie
En nu? = out of the box = the challenge

→ Waar staan we?

De maatschappij, Tweede Kamer, wil dat de spoedlocaties worden aangepakt, met voorrang voor mensen
Bestuurders steunen dit

LDB = black box
Focus = transparantie
En nu? = out of the box = the challenge

Gezamenlijk traject
Goede inzet
Streven naar **pragmatisch** gezamenlijk resultaat

Goede inzet, maar ook samen,
transparant, uniform

→ Waar willen we naar toe?

- Streven: realiseren 2015 doelstelling: spoedlocaties gesaneerd en beheerst
- Voorrang geven aan humane locaties
- Streven 2010: overzicht humane locaties op basis van onderzoek
- Streven 2015: overzicht eco- en verspreidingslocaties op basis van onderzoek

→ De condities

- Aan potentie ontbreekt het niet: 20.000 potentiële spelers

VROM 9 9-7-2008

→ De condities

- Aan potentie ontbreekt het niet: 20.000 potentiële spelers
- Wat wordt de selectie? Welk proces kiezen we?
- Er is bekwame begeleiding
- Wie staat er aan de lat?
- De beschikbare middelen zijn beperkt. Keuzes zijn nodig

VROM 10 9-7-2008

→ Hoe kunnen we dat doen?

Van Focus naar: out of the box
Wat zijn de mogelijkheden:

- Is dat Focus verder uitwerken?
- Is dat beheren en clusteraanpak?
- Is dat slim veldwerk?
- Is dat een top 200?
- Is dat humaan vs eco/verspreiding?
- Is dat een gebiedsaanpak?
- Is dat dynamiek vs beheer?
- Kan de tijd voor je werken (korte – lange termijn)?

VROM 11 9-7-2008

→ De condities

- Bewegen wordt beloond
- De tijd is beperkt
- Wat wordt het pad?
- We willen snel scoren

VROM 12 9-7-2008

→ **Stellingen**

- 1 Bevoegde overheden stemmen in met een grootste gemene deler voor het aanwijzen van spoedlocaties (focus)
- 2 Het is eenvoudig mogelijk om de doelstellingen voor 2010 en 2015 te realiseren
- 3 In het convenant komt een lijst met top 200 aan spoedlocaties
 - Welke optie is naar uw mening het meest geschikt om als methode uit te werken voor 2010 resp. 2015?
 - Wat moet er in het convenant worden vastgelegd over de 2015-doelstelling?

→ **Stellingen**

- 4 Hoe eenvoudiger de verdeelsleutel, des te beter
- 5 Het vrij beschikbare budget is beperkt. Bevoegd gezag moet kiezen voor humane spoed
- 6 Verdelen van budgetten vindt plaats op basis van:
 - Spoedlocaties
 - Maatschappelijke/ruimtelijke ontwikkelingen
 - Knelpunten en kansen

→ **Stellingen**

Andere stellingen??????????